

УДК 338.48:330.34.01
JEL Classification R 11

Кулик Анна

к.е.н., доцент, доцент кафедри торговельного підприємництва та логістики
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна
E-mail: лана_audit7@mail.ru

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

Анотація

Вступ. Події, які відбулися в Україні, привели до збільшення інтересу туристів з усього світу до країни, що створює додаткові передумови для розвитку в'їзного туризму. Україна має величезний потенціал природних ресурсів, чарівні сільські краєвиди, унікальну самобутню культурну спадщину, що свідчить про актуальність розвитку в нашій державі саме сільського зеленого туризму, який зможе вирішити проблеми економічного відродження села.

Методи. В процесі дослідження використані методи системного та абстрактно-логічного аналізу, статистичного аналізу, графічний метод.

Результати. З огляду на специфіку нашої країни, перш за все велике розмаїття регіональних і місцевих умов, доцільно, щоб при розробці регіональних концепцій розвитку зеленого туризму розглядалися різні можливі напрямки розвитку (моделі) конкурентоспроможного зеленого туризму. Концептуальний підхід до розвитку сільського зеленого туризму в Україні має позитивний соціокультурний ефект для місцевого населення і українського суспільства в цілому.

Перспективи. Рішення поставлених завдань забезпечить розвиток перспективних форм і методів ефективного управління сферою зеленого туризму, як в окремих регіонах, так і в цілому по країні, що об'єктивно відповідає її стратегічним завданням соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: зелений туризм, сільський туризм, соціокультурний ефект, туристична сфера.

Вступ. За останнє десятиліття туризм істотно змінився і буде продовжувати змінюватися, і розвиватися в майбутньому. Досліджуючи сучасний характер туристичного бізнесу, можна припустити, що в його розвитку більш важливими стануть наступні тенденції: туризм більше концентрується на особливі інтереси такі, як гнучкість і індивідуальність, що стануть ключовими технологіями обслуговування; інтенсивність подорожей в наступні роки зросте; туристи все більше будуть використовувати час відпустки більш ніж один раз на рік; кількість туристів похилого, так само як і більш молодого віку, буде неухильно зростати; більше будуть затребувані види діяльності, які орієнтовані на екологію і культуру; з розвитком туризму без кордонів істотно зросте потреба в транспортних і всесвітніх інформаційних мережах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням формування, розвитку та ефективного управління зеленим туризмом присвячено чимало досліджень. Розвиток та становлення зеленого туризму знайшли широке відображення у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких слід згадати: Є.Богданова, І.Гришова, А.Дубоделова, Ю.Зінько, В.Кафарського, В. Косенка, М. Кострицю, С. Мельниченко, М. Рутинського, Н.Тихонову, К. Дронга, Я. Маєвського, Л. Сімкова, В. Яковенка та ін.

Разом з тим, подальше погіршення екологічної ситуації в світі, зміна пріоритетів в побажаннях туристів (прагнення провести відпочинок на природі і в згоді з нею), наявність в Україні величезного туристично-рекреаційного потенціалу для розвитку зеленого туризму потребують вирішення нових проблем, пов'язаних з необхідністю адекватного реагування вітчизняних учасників зеленого туризму на істотну зміну як зовнішнього, так і внутрішнього середовища їх функціонування. На жаль, дослідження в цій області носять розрізнений, фрагментарний характер і

далекі поки від розробки стратегії забезпечення розвитку зеленого туризму в Україні в сучасних умовах та на перспективу.

Метою статті є визначення переваг сільського зеленого туризму, аналіз сучасного стану та перспектив розвитку сільського зеленого туризму як ланки туристичної сфери України.

Методологія дослідження. В процесі дослідження використані наступні методи: системного та абстрактно-логічного аналізу (при аналізі наукових думок щодо питань розвитку сільського зеленого туризму; статистичного аналізу (для пошуку сучасних тенденцій розвитку зеленого туризму); графічний метод (для наочного зображення теоретичного й аналітичного матеріалу).

Результати. За сучасних умов одним з перспективних напрямків розвитку індустрії туризму за кордоном є сільський зелений туризм. У світі щорічно подорожують близько 700 мільйонів туристів, при цьому за різними даними від 12 до 30 відсотків з них вважають за краще зелений туризм. Сільський зелений туризм сполучає широкий спектр різних видів туризму, заснованих на використанні природних, історичних та інших особливостей ресурсів сільської місцевості, і розвивається швидкими темпами. У США і країнах Західної Європи сільський зелений туризм в останні двадцять років став самостійною високоприбутковою галуззю туристичної індустрії. За оцінками COT, такий туризм входить до п'ятірки основних стратегічних напрямків розвитку туризму в світі до 2020 року [1].

Україна з її унікальним ресурсним потенціалом має великі можливості для розвитку сільського зеленого туризму, особливо в тих регіонах, де слабо розвинена інфраструктура туризму і одночасно є величезний невикористаний рекреаційний потенціал.

Крім того, позитивну роль в становленні і розвитку сільського зеленого туризму в Україні відіграє досить високий рівень безробіття в сільській місцевості, який змушує населення самостійно вирішувати проблеми власної зайнятості шляхом розвитку цього виду туризму. Заснований на принципах сталого туризму, сільський зелений туризм може сприяти вирішенню безлічі проблем, пов'язаних не тільки з зайнятістю населення, а й з деградацією навколишнього середовища, в першу чергу, деградацією земельних і водних ресурсів.

Одночасно, сільський зелений туризм урізноманітнює місцеву економіку, формує попит на місцеві товари і послуги, відкриває додаткові джерела доходів для сільських територій. Це серйозно змінює становище сільських підприємців і жителів села: вони стають виробниками і постачальниками якісних туристичних послуг, що користуються попитом у споживачів.

В цілому, сільський зелений туризм передбачає також вдосконалення стратегії розвитку сільських територій та підвищення ролі влади на місцях, про що переконливо свідчить європейський досвід. Місцева влада та інші структури по всій Європі розглядають питання розвитку сільських територій як пріоритетний напрямок своєї діяльності в контексті інтеграції з іншими аспектами сільського життя.

Сільський зелений туризм в даний час дуже популярний в Європі в силу дії наступних факторів [2]:

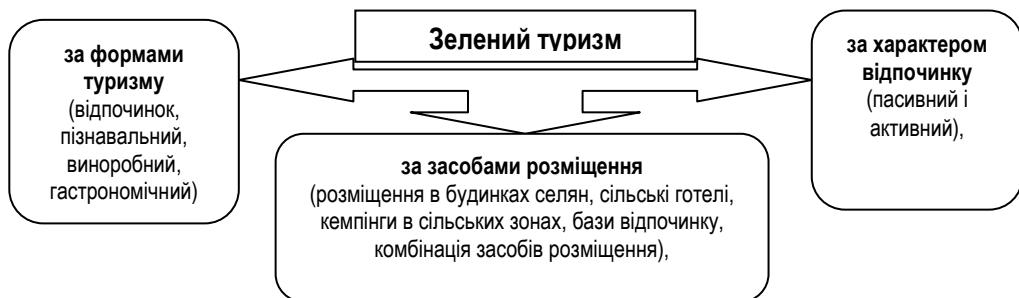
- зростання мобільності громадян за рахунок збільшення кількості особистого транспорту;
- більш ефективної організації вільного часу (вихідні, більш часті і короткі канікули);
- зростання динамічності і рівня стресів у сучасного міського життя;
- різноманітності і збільшення якості послуг, пропонованих власниками туристичних структур в сільській місцевості, їх спеціалізації;
- орієнтації туристів на невеликі і комфортабельні структури розміщення, в яких панує сімейна атмосфера;
- активного проведення часу поза міськими зонами (екскурсії, прогулянки, специфічні види спорту);
- підвищеного інтересу до культурних цінностей, традицій, місцевих свят.

Розвиток сільського зеленого туризму, передбачає вирішення цілого комплексу проблем: створення екологічного туристичного продукту, раціональне використання природної та культурної спадщини регіону, врахування інтересів місцевої економіки на основі взаємодії і взаємного збагачення, надання підтримки підприємництву (стимулювання розвитку підприємств, пов'язаних із зеленим туризмом), залучення населення (місцевих громад) в розвиток туризму, ув'язку інтересів бізнесу і місцевих жителів на основі партнерства, тобто взаємовигідного співробітництва.

Вивчаючи досвід становлення та розвитку зеленого туризму в зарубіжних країнах, можна зробити висновок, що в Україні сьогодні є достатні передумови для його розвитку. Однак розвиток сільського зеленого туризму в сучасних соціально-економічних і законодавчо-правових умовах країни має складнощі через низку причин, до яких відносяться: недосконалість регіонального законодавства; роз'єднаність зусиль з розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, відсутність інтересу до впровадження механізмів економічної кооперації та управління; поганий стан вітчизняних доріг; незадовільне використання державними органами своєї керуючої функції, визначальної політики утворень у сфері туризму, а також ролі координатора і організатора туристського розвитку сільських територій; непродуманість системи фінансового забезпечення розвитку зеленого туризму (системи пільгового кредитування, субсидування і податкових пільг і т. д.) [3].

Отже, перед усіма учасниками, що спеціалізуються в галузі зеленого туризму, постає проблема формування ефективної системи управління туризмом в сільській місцевості та подальшого просування України на ринку зеленого туризму, а саме, сільського.

Детальний аналіз різних наукових підходів до розвитку зеленого туризму дозволив розробити класифікацію форм зеленого туризму, що визначають необхідність наявності в сільській місцевості спеціалізованої туристської інфраструктури (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація форм зеленого туризму*

*Джерело: систематизовано автором.

Розвиток зеленого туризму передбачає тісну взаємодію різних суб'єктів туристичного ринку – приватного сектора, державного, регіонального і місцевого.

Вважаємо, що для вибору ефективної моделі розвитку зеленого туризму в регіонах, необхідно вивчити регіональні можливості (туристично-рекреаційний потенціал) і особливості споживачів такого туризму; проблеми в інфраструктурній, кадровій складових та інші проблеми розвитку зеленого туризму в регіоні (бар'єри для малого підприємництва, відсутність розважальних та інших програм); можливості фінансування об'єктів зеленого туризму з державних, регіональних і місцевих джерел.

На підставі дослідження зарубіжного досвіду розвитку зеленого туризму нами зроблено висновок, що в даний час у світі є практичний досвід реалізації декількох моделей розвитку зеленого туризму в регіонах. Їх можна класифікувати наступним чином [1;7]:

а) розвиток зеленого туризму на базі малого сімейного готельного господарства та існуючих туристських ресурсів території без істотної зміни соціокультурного середовища території;

б) будівництво великих і середніх приватних туристичних об'єктів в сільській місцевості: спеціалізовані приватні готелі у формі стилізованих «історичних або національних сіл», культурно-етнографічних центрів і т.п.) створення державних (або, рідше, приватних) сільськогосподарських парків.

Нами виділено ряд різноманітних моделей розвитку зеленого туризму, що переслідують різні цілі, орієнтованих на різні завдання і враховують національний колорит і економічну політику різних країн: британська; французька; італійська; німецька. Аналіз даних моделей розвитку зеленого туризму показав, що в Україні максимального ефекту від зеленого туризму можна домогтися, тільки якщо він буде розвиватися не спонтанно, а в рамках будь-якої програми державного, мікрорегіонального чи регіонального значення. В іншому випадку локальні проекти в сфері зеленого туризму, за сучасних умов нестачі фінансових ресурсів, приречені на повільне впровадження та неефективне існування. Крім того, для нашої країни більш логічним видається підхід, в рамках якого буде поєднуватися розвиток і самого сільськогосподарського виробництва, і зеленого туризму.

В цілому, у світі виявлено наявність двох концепцій розвитку зеленого туризму. Перша концепція виходить з того, що невеликі сільськогосподарські підприємства – особисті підсобні господарства, селянські фермерські господарства, сільськогосподарські споживчі кооперативи починають займатися підприємницькою діяльністю з туристичним нахилом. В цьому випадку зелений туризм розвивається за рахунок власних приватних ресурсів без залучення необхідних інвестицій ззовні. Друга концепція передбачає, що зелений туризм розглядається не як підсобне виробництво, а як основний бізнес, що забезпечує максимальний набір рекреаційних послуг, націлених на використання всіх привабливих для туристів аспектів сільського життя.

Підтримуємо вчених, на думку яких, концепція управління розвитком зеленого туризму повинна бути заснована на певних принципах (рис. 2) [2; 4; 5; 6; 7].

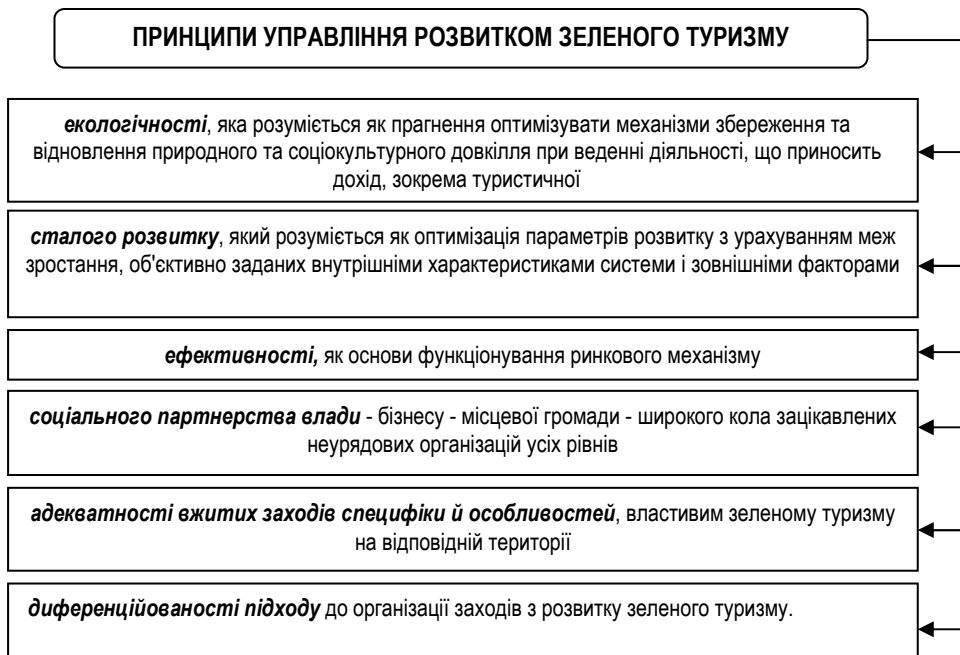

Рис. 2. Принципи управління розвитком зеленого туризму*

*Джерело: удосконалено автором.

На нашу думку, розвиток саме сільського зеленого туризму передбачає вирішення не тільки техніко-економічних, але й соціально-психологічних проблем. Це – демографічна ситуація, питання формування ринку праці та зайнятості сільської молоді, бідності, розвитку соціальної та інженерної інфраструктури сільських територій. Реалізація соціальних програм на селі, складовою частиною яких є програми розвитку сільського туризму, дозволить намітити шляхи зниження рівня сільської бідності, запобігання негативних наслідків демографічної кризи в сільській місцевості, збалансувати попит і пропозицію на ринку праці, оптимізувати структуру зайнятості сільського населення та створити сприятливі умови для трудоресурсної і кадрової безпеки, забезпечення країни продовольством на перспективу.

З огляду на специфіку нашої країни, перш за все велике розмаїття регіональних і місцевих умов, доцільно, щоб при розробці регіональних концепцій розвитку зеленого туризму розглядалися різні можливі напрямки розвитку (моделі) зеленого туризму.

Пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в усіх регіонах України зумовлена такими обставинами [7; 8]:

1. Розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для оздоровлення економіки аграрних районів країни.

2. Регіони України володіють малоосвоєним рекреаційним потенціалом, що потребує пошуку альтернативних та ефективних стимулів для його раціонального використання у відпочинково-туристичних цілях.

3. Створення та розвиток агрорекреаційного сервісу вирішує низку напружених соціальних проблем багатьох регіонів, зокрема, масового безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.

4. Збережена етнокультурна самобутність історичних країв нашої держави виступає ексклюзивною, міжнародно-туристичною, конкурентною перевагою, що дозволить Україні бути серед основних осередків розвитку сільського туризму в Європі.

Висновки і перспективи. Підсумовуючи вищесказане, слід відмітити, що концептуальний підхід до розвитку сільського зеленого туризму в Україні, який представляє систему поглядів на забезпечення умов для розвитку зеленого туристичного сектора як високоефективної, маловитратної, конкурентоспроможної галузі місцевої економіки, має позитивний соціокультурний ефект для місцевого населення і українського суспільства в цілому. Вирішення даного завдання забезпечить розвиток перспективних форм і методів ефективного управління сферою зеленого туризму, як в окремих регіонах, так і в цілому по країні, що об'єктивно відповідає її стратегічним завданням соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Пітюлич, М.М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн [Текст] / М.М. Пітюлич, І.І. Михайлюк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2011. Серія "Економіка". – Спецвипуск 33. – Частина 3. – С. 154-158.

2. Малік, М.Й. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій України [Текст] / М.Й.Малік, Л.В. Забурана // Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. – № 5. – С. 110-115.

3. Мельниченко, С.В. Соціально-економічне значення та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні [Електрон. ресурс] / С.В. Мельниченко, А.Ю. Єременко. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/melnychenko.htm.

4. Кудінова І.П. Зелений туризм як один із напрямів розвитку підприємництва в сільській місцевості [Текст] / Кудінова І.П. / Науковий вісник Національного аграрного університету. – К. – 2008. – № 124. – С 91-96.

5. Васильєв В.В. Сільський зелений туризм в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecologylife.ru/tyrizm-2001/vpvasilev-golova-pravlinnya-spilki-spriyannya-rozvitku-silskogo-zelenogoturizmu-v-ukrayini.html>

6. Союз содействия развития сельского зеленого туризма в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greentour.com.ua/>.

7. Перспективы развития сельского зеленого туризма в Украине. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vechervkarpatah.at.ua/publ/>.

8. Дунец А.Н. Взаимодействие субъектов сельского туризма в регионе // Российский Журнал Устойчивого Туризма, 2012. – № 2. – С. 26-29.

Kulyk Anna

PhD(Ekon.), Associate Professor, Associate Professor
Department of entrepreneurship and trade logistics
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

E-mail: ana_audit7@mail.ru

THE DEVELOPMENT OF COMPETITIVE GREEN TOURISM

Abstract

Introduction. The last events happened in Ukraine, increased interest of tourists to the country creating new prospects for the development of inbound tourism. Ukraine has a huge potential of natural resources, charming rural landscapes, unique cultural heritage, which testifies to the relevance of development in our state is rural green tourism, which will be able to solve the problems in economic revival of the villages.

Methods. In the process of research we used the new methods of systematic and abstract logical analysis, statistical analysis, graphical method.

Results. There is given the specificity of our country, primarily a large variety of regional and local conditions appropriate to the development of regional concepts for the development of green tourism. There is considered a different possible directions models of development of competitive green tourism. A conceptual approach to the development of rural green tourism in Ukraine has a positive socio-cultural effect for the local population and Ukrainian society as well.

Discussion. The solution of these tasks will ensure the development of promising forms and methods of effective management in the sphere of green tourism, both in separate regions and in the whole country, which would meet its strategic objectives of socio-economic development.

Key words: ecotourism, rural tourism, socio-cultural effect of tourism.

References

1. Pitulich, M.M., Myhayiluk, I.I. (2011). Osoblyvosti funkcionuvanya silskogo turizmu v Ukraine ta dosvid evropeyiskih krain [Features of functioning of rural tourism in Ukraine and the experience of European countries]. *Scientific Bulletin of Uzhgorod University, Series "Economy"*, 3,154-158.
2. Malik, M.I., Zaburanna, L.V. (2012). Silskyi agrarnyi turizm yak chynnyk rozvytku silkyh terytoriyi Ukrainy [Rural agrarian tourism as factor of development of rural territories of Ukraine]. *Economika APK: Mizhnarodnyyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal*, 5, 110-115.
3. Melnychenko, S.V., & Eremenko, A.Yu. Socialno- ekonomichne znachenyia i problemy rozvytku silskogo zelenogo turizmu v Ukraini [Socio-economic importance and problems of development of rural green tourism in Ukraine]. Retrieved from http://uga-port.org.ua/sites/default/files/bl_posiv_2013.pdf.
4. Kudinova, I.P. (2008). Zelenyi turizm yak odyn z napryamiv rozvytku pidpnyemnyctva v silskyi miscevoli [Ecotourism as one of directions of development of entrepreneurship in rural areas]. *Scientific Bulletin of National agrarian University* 124, 91-96.
5. Vasilev, V.V. Silskyi zelenyi turizm v Ukraini [Rural green tourism in Ukraine]. Retrieved from <http://www.ecologylife.ru/tyrizm-2001/vpvasilev-golova-pravlinnya-spilki-spriyannya-rozvitku-silskogo-zelenogoturizmu-v-ukrayini>.
6. Soyuz sodeystviya razvitiya selskogo zelenogo turizma v Ukraine [The Union of assistance to development of rural green tourism in Ukraine]. Retrieved from <http://www.greentour.com.ua/>
7. Perspektivy razvitiya silskogo zelenogo turizma v Ukraine. [Prospects of development of rural green tourism in Ukraine]. Retrieved from <http://vechervkarpatah.at.ua/publ/>
8. Dunets A. N. (2012). Vzaimodeystvie subyektov selskogo turizmu v regione [Interaction of subjects of rural tourism in the region]. *Russian Journal of Sustainable Tourism*, 2, 26-29.